

Peer Review на българската Система за научни изследвания и ИНОВАЦИИ

Horizon 2020 Policy Support Facility

Research and
Innovation

Европейска комисия

Peer Review

на българската

Система за научни

изследвания и иновации

Horizon 2020 Policy Support Facility

Изготвена от независима експертна комисия:

Национални партньори

Матеуш Гаджински (Министерство на науката и висшето образование, Полша)

Клара Е. Гарсия (Министерство на икономиката и конкурентоспособността, Испания)

Луиза Енрикес (Фондация за наука и технологии, Португалия)

Армин Мар (Федерално министерство на науката, изследванията и икономиката, Австрия)

Стоян Соркан (Министерство на образованието, науката и спорта, Словения)

Независими експерти

Люк Соете (Председател, Университет Маастрихт, Нидерландия)

Лиза Коуи (Докладчик, Независим консултант, Великобритания)

Лив Лонгфелдт (Експерт по институционална оценка, Норвегия)

Конър О'Каръл (Експерт по финансиращи агенции, човешки ресурси и мобилност, Ирландия)

Щефан Прайслер (Експерт по иновативни системи за пренос, Германия)

Генерална дирекция "Научни изследвания и иновации"

ПОСЛАНИЯ ПО ПОЛИТИКАТА

Експертната комисия по Механизма за подкрепа в областта на политиките (МПП) изготви следните **десет послания по политиката**, всяко от които е подкрепено с подробни препоръки, представени в доклада на експертната комисия за независима оценка по МПП. Настоящият документ обяснява логиката на всяка една от тези препоръки

1. България има историческата възможност да ускори икономическото си развитие чрез увеличаване финансирането за наука и иновации до най-малко 1% от БВП през 2020 г. За постигане на устойчив ефект от увеличеното финансиране са необходими сериозни структурни реформи в системата на научните изследвания и иновациите за повишаване на тяхната ефективност и качество. За увеличаване и подобряване на финансирането е необходимо също и координирано и ефективно планиране и изразходване на средствата от европейските структурни фондове.

България трябва:

2. Да осигури неизменна подкрепа на инвестициите в наука и иновации (НИИ) и да проведе реформи, като се стреми към широк политически консенсус по въпросите на науката и иновациите, и да започне структуриран, ангажиран и постоянен диалог с българската научна и иновационна общност. В резултат от този диалог трябва да бъде изготвена „Национална програма **за наука**“, която да възвърне доверието в системата. Съветът за интелигентен растеж има необходимия капацитет да ръководи този процес.
3. Да създаде професионална, независима и солидна национална Агенция за насърчаване на НИИ, която да изготви и управлява финансиращи програми за изследователски и иновационни дейности и да подкрепя успешното прилагане на пакета от структурни реформи в областта на НИИ.
4. Да подобри процесите за оценка и финансиране на предложения **за проекти** и да приведе тези процеси в съответствие с международните стандарти.
5. Все повече да концентрира финансирането за институциите, които извършват изследователска дейност, с цел възнаграждаване за постигнати резултати.
6. Да насърчава участието на български учени и иновативни предприемачи в европейски програми.
7. Да предприеме бързи действия за възвръщане на кариерните стимули в научноизследователската сфера на всички нива и за задържане и привличане на млади таланти от България и чужбина в сферата на науката и иновациите.
8. Да създаде стимули за отварянето на българската научна база към бизнеса и да засили подкрепата на публично-частното партньорство.

9. Да създаде условия за развитие на специфични регионални и местни иновационни екосистеми в България с помощта на София Тех Парк като стратегическа иновационна изпитателна лаборатория.
10. Българското правителство трябва да осигури оценка на изпълнението на тези препоръки в рамките на тригодишен период от време.

- 1. България има историческата възможност да увеличи потенциала си за икономическо развитие чрез увеличаване финансирането за наука и иновации до най-малко 1% от БВП през 2020 г. За постигане на устойчив ефект от увеличеното финансиране са необходими сериозни структурни реформи в системата на научните изследвания и иновациите за повишаване на тяхната ефективност и качество. За увеличаване и подобряване на финансирането е необходимо също и координирано и ефективно планиране и изразходване на средства от европейските структурни фондове**

България е исторически силно ангажирана в областта на науката и технологиите, но присъединяването ѝ към ЕС през 2007 г. в навечерието на световната финансова криза, ограничи икономическите (БВП се сви с повече от 5% през 2009 г.) и политическите възможности на страната да лавира при осигуряването на социално-икономическо развитие чрез научни изследвания и иновации, въпреки тяхната основна роля като източници на растеж.

В този смисъл първото послание на експертната комисия е, че настоящото ниско ниво на публично финансиране на научните изследвания и иновациите в България не е достатъчно устойчиво, за да осигури по-бързо възстановяване на страната от кризата и прекъсване на порочния цикъл от намаляващи публични средства, липса на доверие в системата и непълноценно използване на средствата от ЕС. Ако тенденцията не бъде обърната, това може да доведе до негативни промени в структурата на българската икономика.

Предвид стабилната политическа и икономическа ситуация в България в момента, **експертната комисия препоръчва правителството да поеме нов, реалистичен ангажимент за значително увеличаване на публичното финансиране за научноизследователска и развойна дейност.** България трябва да се придвижи нагоре в класациите за интензивност на научноизследователската и развойна дейност, като поне увеличи текущото ѝ ниво от 0,65% от БВП през 2013 г., което е едно от най-ниските в ЕС, до 1% през 2020 г. Това ще направи настоящата национална цел от 1,5% за интензивност на научноизследователската и развойна дейност по-реалистична и постижима. Публичното финансиране следва да играе решаваща роля за постигането на тази цел, като надхвърли значително текущото ниво на интензивност от 0,24% от БВП.

Въпреки това, **за да бъдат успешни, увеличените инвестиции в научни изследвания и иновации трябва да бъдат придружени от основни структурни реформи** с цел:

1. Подобряване на инструментите за финансиране на научни изследвания и иновации в страната; привеждане на практиките за оценка на проекти в съответствие с международните стандарти; подобряване на управлението на публичните организации, които извършват изследователска дейност; ефективността на националните финансиращи органи; и по-тясно обвързване на финансирането на науката с постигнатите резултати. Тези реформи са разгледани в Глава 2 на доклада.

2. Укрепване на висококвалифицираните и образовани човешки ресурси на страната в НИИ; преодоляване на проблема с ниските заплати на научните работници със степен доктор; изграждане на критична маса в обществения и частния сектор; подпомагане на научноизследователските организации, които са показали най-добри резултати за постигане на високи постижения; стимулиране на международни и висококачествени докторантски програми и по-голяма мобилност на изследователите; наемане и задържане на доказани и водещи изследователи и включване на млади таланти в системата; развитие на благоприятна изследователска среда и работна култура. Вж. Глава 3 на доклада.
3. Създаване на стимули за отварянето на българската научна база към бизнеса и ускоряване на схемите за подкрепа на публично-частното партньорство, както и създаване на условия за възникването и развитието на иновационни екосистеми. Последното изисква усилия за насърчаване на интелигентната специализация и подкрепа на приоритетните области в нея; стимулиране на регионални и местни изпитателни лаборатории; насърчаване на предприемачеството в организации, които се занимават с обществени научни изследвания; поддържане на успешни клъстери; отстраняване на пропуските в научноизследователската инфраструктура и оптимално използване на споделения инфраструктурен капацитет. Тези проблеми са разгледани в Глава 4 на доклада.

В основата на тези структурни реформи е залегнала явната необходимост България да осигури продуктивно взаимодействие и планиране, както и ефективно използване на всички източници на финансиране от министерствата и най-вече от структурните и инвестиционните фондове на ЕС с цел постигане на максимални резултати от всички налични ресурси.

Осъществяването на тези реформи изисква политически кураж. Експертната комисия е убедена, че в настоящата икономическа и политическа среда има реален шанс за успешно прилагане на подобни реформи. Готовността на българското правителство да поиска и да подкрепи тази първа независима оценка по МПП до известна степен подсилва тази убеденост.

2. **Осигуряване на подкрепа за инвестициите в наука и иновации и реформи с помощта на широк политически консенсус по въпросите на науката и иновациите, стартиране на структуриран, ангажиран и постоянен диалог с българската научна и иновационна общност. В резултат от този диалог трябва да бъде изготвена „Национална програма за наука“, която да възвърне доверието в системата. Съветът за интелигентен растеж има необходимия капацитет да ръководи този процес**

Общественото мнение по отношение на ролята на НИИ в България е ниско. В някои отношения това е проблем в много европейски страни. Въпреки това има интересни примери, които доказват, че **може да бъде постигнат консенсус между парламентарните партии, академичната общност и бизнеса, с цел осигуряване на широка подкрепа за съсредоточаване на усилията върху НИИ.** Тъй като общата концепция е от ключово

значение, експертната комисия по МПП препоръчва на правителството да лансира **българска „Национална програма за наука“** в сътрудничество с национални и регионални медии, водещи личности от академичните среди и бизнеса, заинтересовани страни и гражданското общество.

Съветът за интелигентен растеж е създаден наскоро (на 12 май 2015 г.) и се оглавява от министър-председателя. Според експертната комисия **Съветът за интелигентен растеж притежава необходимия капацитет от страна на правителството да ръководи една такава инициатива за изграждане на доверие, да обедини гледните точки** в областта на науката и иновациите, да постави инвестициите и реформите в сферата на НИРД на първо място в дневния ред на политиките, да насърчи разработването на консенсусна Национална програма **за наука**, да стимулира осъществяването на структурни реформи и Програмата за интелигентна специализация, както и да концентрира усилията върху елиминирането на бариерите, които възпрепятстват екосистемата да приема креативни и иновативни хора в България. Съветът трябва редовно да привлича водещи личности и представители на академичните среди и бизнеса на своите обсъжданията, да инициира сътрудничество с международни експерти и българската диаспора, да се ориентира към обществено-политическата сфера и да разчита на силна комуникационна политика.

3. Създаване на професионална независима и стабилна национална Агенция за насърчаване на НИИ, която да изготви и управлява финансиращи програми за изследователски и иновационни дейности и да подкрепя успешното прилагане на пакета от структурни реформи в областта на НИИ

Към настоящия момент българската система за НИИ се характеризира с ограничено мислене, често некоординирани приоритети и постоянни опасения за предполагаеми злоупотреби. Поради тази причина съществува явна необходимост от реструктуриране на агенциите, финансиращи НИИ. Най-добрият начин за справяне с този проблем е **учредяването на независима, стабилна агенция, способна да изготвя и изпълнява многогодишни, научноизследователски програми въз основа на безпристрастни, прозрачни и ефективни процедури за предоставяне на финансиране**. Експертната комисия счита, че агенцията трябва да бъде изградена с мисия, насочена към изпълнението на проекти и програми, както и че тя **трябва да поеме водеща роля при свързване на финансирането в съответните сфери на политиката както хоризонтално, така и вертикално**.

Като такава, Агенцията за насърчаване на НИИ (АННИИ), която вече е предложена от правителството, може до известна степен да задоволи тези нужди. Въпреки това, по мнение на експертната комисия, агенцията, както в момента е дефинирана, изглежда по-малко като агенция за финансиране на научните изследвания, отколкото като Европейска агенция за насърчаване. Освен това определението изключва разпределение на европейски структурни и инвестиционни фондове, свързани със стратегията за интелигентна специализация на страната. Следователно **предложението за АННИИ трябва да бъде актуализирано в посока към изграждане на професионална, независима и стабилна национална Агенцията за насърчаване на НИИ**.

Правителството е стартирало изграждането на междуведомствена структура към Министерския съвет („административна мрежа“), огледална на Съвета за интелигентен растеж, която трябва да действа като регионална мрежа за локално прилагане на Стратегията за интелигентна специализация. Предложената национална агенция за научни изследвания трябва да има подходяща оперативна връзка с тази междуведомствена структура, за да може **изпълнението на стратегията за интелигентна специализация и на националните финансиращи програми да бъде синергично, а приоритетите да бъдат синхронизирани.**

4. Подобряване на процесите за оценка и финансиране на предложения за проекти и привеждане тези процеси в съответствие с международните стандарти

България трябва съществено да подобри процесите за избор на научни и академични предложения за финансиране въз основа на независима оценка на предложенията за проекти. Съгласно международните стандарти тези процеси обикновено включват система, при която комисии от признати учени и/или специалисти в дадена област правят препоръки за финансиране или автономно, или въз основа на становището на външни за комисията специалисти, които играят ролята на дистанционни рецензенти.

България трябва възможно най-бързо да внедри международните стандарти за експертна оценка и прозрачност. Механизмите за финансиране на НИИ дейност трябва да се основават на предвидимост, прозрачност и участието на експерти със съответното/високо ниво на компетентност, включително и международни експерти. В момента научноизследователската общност в България страда от липса на доверие в справедливостта на разпределението на средствата и в установената система на експертна оценка на проектите. Устойчивите процедури за експертна оценка на предложения за проекти са от съществено значение за възстановяването на увереността и доверието на изследователите. Адекватните и прозрачни правила при конфликт на интереси, компетентното прилагане на тези правила, както и осигуряването на подходяща обратна връзка с изследователите, са от решаващо значение и трябва да бъдат вградени в системата като необходимо предварително условие за каквото и да било разпределение на средства.

Експертната комисия е на мнение, че **докато бъде изградена независимата и автономна агенция за научни изследвания (вж. точка 3 по-горе), изнасянето на част или на всички тези процеси към външна агенция, като например Европейската комисия или Европейската научна фондация, ще** допринесе за изграждане на доверието в системата за оценяване. Комисията също така препоръчва извършване на последващи редовни независими оценки на българските програми за финансиране на НИИ.

5. Все по-концентрирано финансиране за институциите, които извършват научно-изследователска дейност, цел възнаграждаване за постигнати резултати

България е с население от 7,5 милиона и има над 50 държавни университети, а само една малка част от тях са в състояние да извършват научни изследвания на високо равнище. Традиционно изследванията са в

компетенцията на Българската академия на науките, която не извършва пряко обучение. Въпреки тази двойна система, финансирането за научни изследвания е широко разпространено в държавните университети. Пестеливото разпределение на бюджета за научни изследвания и лесното му използване за неосновни изследователски дейности намалява възможностите за значими качествени научни изследвания в държавните университети. **Фрагментираната и разпиляна българска система на висшето образование и научните изследвания ще има полза от постепенно концентриране на ресурсите въз основа на отпускане на публични средства на институции, които прилагат мерки за възнаграждаване на високото качество, като например схеми за финансиране на конкретни резултати или договори за изпълнение на конкретни дейности.** Настоящият модел за финансиране на българските висши учебни заведения и изследователски организации очевидно е неадекватен що се отнася до насърчаване изграждането на научноизследователски среди на високо ниво.

Освен това комисията препоръчва двойният характер на образователната система да се утвърди с въвеждането и на двойна политика за насърчаване на научните изследвания. Единият стълб трябва да бъде насочен към най-добрите научноизследователски организации и да ги подпомага в стремежа им към високи постижения, включително чрез достъп до европейско финансиране за научни изследвания. Вторият стълб трябва да бъде насочен към висшите учебни заведения. В България трябва да се въведе финансиране за конкретни резултати, което ще подпомогне прозрачното, справедливо и конкурентно разпределение на средствата и ще увеличи стимулите за постигане на резултати. Въпреки това, разработването на схеми за финансиране за конкретни резултати е дълъг и сложен процес, който изисква участие на заинтересованите страни, опит в областта на измерването и оценката на изследванията. Поради тази причина комисията препоръчва на България да обмисли възможностите за конкретно подпомагане по Механизма за подкрепа в областта на **политиките, за да могат да бъдат предоставени конкретни препоръки за разрешаване на този въпрос.**

По-общо казано, обществените научноизследователски организации в България изглежда не са в състояние да се справят с голяма част от предизвикателствата, с които се сблъсква един модерен университет или изследователски институт. Работата на повечето университети и изследователски институти все още е възпрепятствана от стари бюрократични практики и липсата на професионално ръководство, което да осигурява тяхното ефективно ежедневно управление. **Комисията препоръчва българските обществени научноизследователски организации да назначат професионално ръководство, както и да разработват и прилагат (свои собствени) изследователски стратегии, в които определят своите приоритети.** Подобна стратегия трябва да се разработва само въз основа на финансиране съобразно доказани резултати. **Интеграцията и взаимодействието между различните обществени изследователски институти също трябва да бъде насърчавана,** за да се изгради критична маса и да се избегне припокриването и дублирането на средствата.

6. Насърчаване участието на български учени и иновативни предприемачи в европейски програми

До момента българските схеми за финансиране нито допълват, нито подготвят български учени и иновативни предприемачи за ефективното участие в изследователски и иновационни програми на ЕС или в дейности, финансирани чрез европейските структурни и инвестиционни фондове. **Комисията препоръчва България да укрепи капацитета си за финансиране от ЕС чрез създаване на Звено за връзка "Наука и финансиране от ЕС" в Брюксел и постоянна професионална Мрежа от Национални звена за контакт (НЗК).** Тези две мерки ще допринесат за укрепването на капацитета на националните научни изследователи и екипи за успешно участие в програмите за финансиране на ЕС.

Заедно с това **комисията препоръчва създаване на схема за съответстващо финансиране, която да предоставя национално финансиране на българските предложения за НИИ, които са подадени за финансиране по програмата „Хоризонт 2020“ и са оценени положително, но които в крайна сметка са били под необходимия праг за предоставяне на финансиране.** Трябва да се предвиди също и целево подпомагане на потенциалните участници в европейски програми за придобиване и/или подобряване на уменията за подготовка и управление на европейски проекти за НИИ, включително подготовка и координиране на предложения и насърчаване на проекти или наемане на експерти за конкретни консултативни цели.

И накрая, предстоящото въвеждане от Европейската комисия на **Т.Н „Печат за високи постижения“ за проектни предложения по „Хоризонт 2020“, които са оценени като отлични, но не са финансирани, дава възможност на регионите и страните, които желаят да подкрепят отличните „готови за финансиране“ проекти в техните приоритетни области за Интелигентна специализация (чрез Структурни фондове), лесно да идентифицират тези проекти.** България следва да изгради адекватни механизми, с които да се възползва от тази възможност.

7. Предприемане на бързи действия за възвръщане на кариерните стимули за в научноизследователската сфера на всички нива и за задържане и привличане на млади таланти от България и чужбина в сферата на науката и иновациите.

България се намира в дълбока демографска криза. Изследователите във всички основни изследователски категории в страната са по-малко от средното ниво за ЕС. Почти половината от професорите са на възраст над 65 години и по правило по-младите изследователи мигрират към други страни на ЕС или към работа, различна от НИРД. Увеличаването на броя на учените е предизвикателство, не само поради необходимостта от увеличаване на публичното финансиране за НИИ, но и по отношение на развитието и поддържането на допълнителни човешки ресурси с необходимото качество. Комисията **препоръчва българското правителство и всички обществени научноизследователски организации да осигурят условия набирането, професионалното развитие и финансирането на нови научни изследователи да се извършва по открит, прозрачен и основаващ се на заслугите начин, и на базата на високи постижения,** чрез прилагане на необходимите показатели за измерване и на международни практики за експертна оценка. Освен това се препоръчва българските **университети и институтите на Българската академия на науките да приемат Европейската харта на научните изследователи**

и Европейския кодекс за поведение при подбор на изследователи, за да изградят работна среда, която благоприятства успешни резултати и кариерно развитие, както и да гарантират открити, ефикасни и прозрачни практики на подбор.

В този контекст трябва да се има предвид, че следващото поколение учени трябва да бъде добре подготвено за работа както в академичната сфера, така и в бизнеса. Двойната образователна система в България не стимулира достатъчен интерес към изграждане на кариера в областта на научните изследвания (вж. точка 5). Докторантите в България получават много ниски заплати. Затова завършването на докторантура в чужбина е много по-привлекателно, допринася за изтичането на мозъци и затруднява наемането на международни изследователи за работа в България. Освен това изследователското образование, което докторантите получават е много старомодно, липсват модерни елементи, включително използването на английски език, и обучение в така наречените „широко приложими умения“, които осигуряват достъп до добре платени позиции в бизнес сектора. За да се преодолеят тези недостатъци, **призоваваме българското правителство да намери начини да осигури по-международно ориентирани докторантски програми, да стимулира мобилността на докторантите, да установи по-добра обвързаност с потребностите на пазара и да гарантира по-високо качество на отделните специалности.** Ако съчетаят силните страни на българските изследователски университети и тези на най-добрите институти на БАН, докторантските програми ще започнат да привличат чуждестранни докторанти и ще осигурят устойчив източник на нови таланти за академичните среди и бизнеса. Така наречените „Европейски принципи за иновативно обучение на докторантите“ следва да бъдат прилагани от всички институции, които извършват научни изследвания в България.

За разлика от други страни-членки на ЕС, българската система за НИИ не предвижда длъжността „Постдокторант-изследовател“, чийто най-близък еквивалент е длъжността „Асистент“ на договор със срок обикновено по-дълъг от 4 години. Постдокторантът-изследовател в страните-членки на ЕС може да работи самостоятелно под надзора на своя ръководител и има право да бъде ментор на докторанти. **Българското правителство трябва да се ангажира с подкрепа за постдокторантите-изследователи. Полезни инструменти могат да бъдат също и целенасочените индивидуални стипендиантски програми за привличане на международни изследователи в България и схемите за реинтеграция на български постдокторанти, които работят в чужбина.** Държавните университети, БАН и аграрните институти следва да осигурят условия на постдокторантите-изследователи да се приспособят и да се влеят в техните академични структури.

Освен това българското правителство трябва много спешно да вземе мерки за преодоляване на проблема с ниските заплати на учените със степен доктор. На държавните университети трябва да се осигури подходящо финансиране, за да могат да предлагат адекватни заплати. **Българското правителство, в сътрудничество с публичните научноизследователски организации, които до голяма степен разполагат с автономия да определят размера на заплатите, трябва да въведе стимули, основани на индивидуалните изследователски резултати, за определяне и/или коригиране размера на заплатите на**

изследователите. Българското правителство трябва да направи проучване, въз основата на което да бъдат определени конкурентни нива на заплатите. Сегашната практика, която позволява към заплатата на научните работници да се добавят суми от националните субсидии за изследвания, трябва да бъде преустановена и да се замени с нова система, основана на резултатите. Финансирането за научни изследвания следва да бъде средство за извършване на висококачествени изследвания, а не да се използва неправилно като политика за осигуряване на заплатата.

8. Създаване на стимули за отварянето на българската научна база към бизнеса и ускоряване на схемите за подкрепа на публично-частното партньорство

Българският иновационен пейзаж е фрагментиран и се характеризира с рязко разделение на дейностите в публичния и частния сектор. Понастоящем политическите инструменти са ориентирани предимно към предлагането, тоест фокусирани са върху традиционното финансиране на научните изследвания, а не върху изграждането на капацитета на кадрите въз основата на дейности за трансфер на знания, нито върху създаването на необходимите рамкови условия за процъфтяване на НИРД или иновационни дейности на бизнеса. Повечето обществени организации, които извършват научноизследователски дейности, не са ориентирани към „предприемачество“ с мисия, не са насочени към сътрудничество с бизнеса/МСП и не разчитат на инструменти и умения за справяне с ключови проблеми, като например управлението на правата на интелектуална собственост или предоставянето на възможност на изследователите да работят временно в бизнес сектора, като в същото време поддържат научната си кариера. Капацитетът на бизнеса за усвояване на обществена НИРД изглежда слаб, а в същото време обществената политика не предоставя на бизнес сектора набора от стимули, които са му необходими, за да могат фирмите по-често да усвояват иновациите като стратегия за конкурентното им развитие. Данъчните стимули са една от малкото съществуващи мерки за насърчаване на частната научноизследователска и развойна дейност, но те не са достатъчно добре известни, което най-вероятно е свързано с ниските и плоски ставки на корпоративното данъчно облагане в страната.

Следователно е необходим по-добър „набор от политики“ за иновации, който да насърчава както финансирането, така и развитието на научната база на България и иновациите, водени от търсенето. Установяването на подходящ набор от политически инструменти за засилване на публично-частното сътрудничество изисква интензивен диалог и координация между съответните министерства, както и ясни усилия за повишаване на обществената информираност и ангажираност във връзка с програмата за иновации в страната. **Комисията настоятелно препоръчва на България да изготви по-широко портфолио от инструменти, насочени към компаниите, които извършват научноизследователска и иновационна дейност,** което ще подпомогне създаването на публично-частни консорциуми за научни изследвания и ще насърчи съвместните изследователски проекти. Тези инструменти трябва да включват например фондове за **„доказване на концепцията“; ваучъри за иновации, които могат да бъдат „разходвани“ с партньор в НИРД от публичния сектор; пътеки за изследователи и технолози, които осигуряват придвижване между публичния сектор и бизнеса; както и схеми за съответстващо**

финансиране на фирми, предназначени за нуждите на отделен сектор, възраст и потенциал за растеж.

Освен това системата за НИИ в България не стимулира обществените изследователски организации да проявяват приемчивост. **Българското правителство трябва спешно да елиминира съществуващите бариери, които пречат на публично-частното сътрудничество в НИИ, свързани най-вече със статута „с нестопанска цел“ на обществените научноизследователски организации, както и с факта, че трансферът на знания не е част от мисията и основната стратегия на държавните университети.** Институционални модели за насърчаване на научни изследвания с мисия в България, като например Центрове за компетентност, тепърва започват да се появяват и дейността им е доста ограничена. Вместо това, **на обществените научноизследователски организации трябва да бъде разрешено да придадат професионален характер на дейностите по трансфер на технологии, да създават интелектуална собственост и да я предават на бизнес сектора.** Предложенията за финансиране трябва да включват възможност за финансиране на управлението на иновацията в проектите за НИРД, както и за патентоване.

9. Създаване на условия за развитие на специфични регионални и местни иновационни екосистеми в България с помощта на София Тех Парк като стратегическа иновационна изпитателна лаборатория

Въпреки редицата иновационни инициативи в България в ранен етап на развитие, много от тях изглеждат не добре свързани с държавните университети и обществените научноизследователски организации в страната. Дългосрочната устойчивост на новите и новоутвърдени екосистеми, като например София Тех Парк, зависи от адекватното прилагане на публично финансиране, включително от структурните фондове, с цел подкрепа на развитието на НИРД и иновационните дейности в бизнеса. Обществените научноизследователски организации трябва все повече да се ориентират към публично-частното партньорство. Появата на голямо местно търсене на иновации от бизнес сектора, включително от МСП и новосъздадени предприятия също е ключов фактор. В момента повечето от тези условия не са изпълнени и със сигурност не всички са изпълнени едновременно.

София Тех Парк и други регионални инициативи често са еднакво възпрепятствани от системна липса на споделена инфраструктура за научни изследвания. Въпреки че България се стреми да инвестира в модерна инфраструктура за научни изследвания, както и с оглед на тревогите, изразени пред комисията, за евентуалното прилагане на националната пътна карта за изследователски инфраструктури и дори за участието на България в пътната карта на Европейския стратегически форум за научноизследователски инфраструктури, е спорно дали съществува възможност за по-добро използване на съществуващите съоръжения и за повече стратегически инвестиции в бъдещи такива, в съответствие със стратегията за интелигентна специализация. Освен това трябва да бъде решен проблемът с липсата на критична маса от квалифициран човешки капитал, който да поддържа НИРД и иновационните дейности на бизнеса в регионалните и местни екосистеми. Този дефицит се задълбочава от факта, че държавните университети обикновено следват традиционни учебни

програми, които не отговарят на съвременните нужди на бизнеса и освен това са ограничени поради липсата на подходящи пътеки за изследователи, които желаят да работят в обществените и в бизнес сектора.

Комисията съветва българското правителство да насърчи утвърждаването на публично-частното сътрудничество на София Тех Парк и да го използва като стратегическа изпитателна лаборатория за иновации, с цел определяне и преодоляване на пречките за ефективното му използване като истинска иновационна екосистема, и да осигури условия тези уроци да бъдат научени и предадени на други инициативи. България трябва да гарантира, че допълнителните инвестиции в НИИ посредством европейските структурни фондове насърчават интелигентната специализация, като в същото време подкрепят публично-частното партньорство. Взаимодействията и планирането на средства за финансиране от министерствата са от съществено значение за стимулирането и растежа на регионалните и местни иновационни екосистеми.

10. Българското правителство трябва да осигури оценка на изпълнението на тези препоръки в рамките на тригодишен период от време

Както е подчертано в редица точки и примери за отделни държави, включени в различните раздели на този доклад за независима оценка по МПП, съществуват множество примери за „добри практики“, приложени в други европейски държави-членки или в съседни държави в Западните Балкани, които могат да бъдат използвани като модел. Формулирането на подходящите политически инструменти за НИИ е сложно начинание, което изключително много зависи от местните обстоятелства.

Настоящото българско правителство е започнало по правилния начин да работи върху много от реформите, обсъдени и предложени тук, като категорично е възприело ориентиран към изпълнението подход за свързване на съответните аспекти на политиката както хоризонтално, така и вертикално. Според експертната комисия по МПП той трябва да бъде интегриран в национална пътна карта, подкрепена от финансов пакет с хоризонт от 5 до 8 години.

Надяваме се, че в комбинация с по-подробните препоръки относно политиката, изложени в отделните глави на настоящия доклад за оценка по МПП, подобна национална пътна карта ще помогне на българското правителство да приведе в действие и да приложи голяма част от наложителните реформи, които имат одобрението на широк кръг от заинтересовани страни, изразено при срещите ни с тях по време на мисиите си в България.

В случаите, които са под пряк контрол на българското правителство, **предлагаме допълнителното финансиране за НИИ да бъде пряко обвързано със прилагане на съответните промени и необходимите реформи.**

И за да бъдем още по-убедителни, **предлагаме на българското правителство след три години подобна комисия по МПП да оцени изпълнението на тези препоръки, които зависят от подкрепата на българското правителство.**

Генерална дирекция „Научни изследвания и иновации“ на Европейската комисия създаде механизъм за подкрепа в областта на политиките (Policy Support Facility) (PSF) по линия на Европейската рамкова програма за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“, който да помогне на държавите членки на ЕС да реформират техните национални системи за наука, технологии и иновации.

Първата дейност на механизма за подкрепа в областта на политиките (PSF) бе анализ чрез партньорска проверка с цел подпомагане на мащабни реформи в България. По-конкретно целта на партньорската проверка бе да предостави на българските власти консултации от външни експерти в процеса на оценяване на националната система за научни изследвания и иновации както и да съдейства при необходимост за прилагането на националните стратегии и политики с акцент върху три основни области: (1) оценка на финансирането за научни изследвания и иновации, както и на изпълняващите институции и инструменти; (2) развитие на капацитета на човешките ресурси в сферата на научните изследвания и иновации; и (3) подобряване на връзката между научните изследвания и бизнеса. Българските институции изразиха силен политически ангажимент към тази инициатива.

Експертната група по механизма за подкрепа в областта на политиките (PSF) изготви десет послания, изложени в настоящото резюме, като всяко от тях бе подкрепено от редица подробни препоръки. В своето заключение групата предложи на българското правителство след три години сходна експертна група (PSF) да оцени изпълнението на препоръките, съдържащи се в настоящия доклад.

